

Outokummun Keskustan valtuustoryhmä

Outokummun kaupunginvaltuustolle

Aloite: Meistä lukeva kunta – lukutaidolla yhdenvertaisuutta

Tausta ja perustelut

Lukutaito on keskeinen tekijä yhteisöllisyyden, osallisuuden ja yrittäjyyden mahdollistajana sekä yksilön oman näköisen elämän rakentamisessa. Kansalliset selvitykset osoittavat, että lukutaidon tila Suomessa on heikentynyt huolestuttavasti: vain 14 % neljäsluokkalaisista saavuttaa erinomaisen lukutaidon tason, heikosti lukevien lasten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa, ja vain 56 % nuorista saavuttaa tyydyttävän lukutaidon tason (PIRLS-tutkimus 2021).

Myös aikuisten lukutaidossa on merkittäviä haasteita. Jopa 60 % aikuisista kokee lukevansa liian vähän, noin 11 % arvioidaan olevan heikon lukutaidon varassa, ja selkokielestä hyötyvien määrä on jopa 800 000 (Lukukeskus). Lukutaito on keskeinen osa arjessa selviytymistä sekä kriittistä informaatiolukutaitoa – taitoa, joka on välttämätön yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja työelämässä (OPH).

Lukutaitotyö on nähtävä kokonaisuutena, jolla turvataan yksilöiden yhdenvertaiset, tasa-arvoiset ja demokraattiset toiminta- ja vaikuttamismahdollisuudet. Yhteisöllisen hyvinvoinnin ylläpitäminen edellyttää kykyä ymmärtää, miten mediat, sisällöt ja eri tekstimuodot rakentavat merkityksiä. Tarvitsemme taitoja tulkita kirjoitettua, puhuttua, kuvallista, digitaalista, graafista, auditiivista, kehollista ja monikielistä viestintää.

Kriittisen ja tulkitsevan lukemisen ja kirjoittamisen taidot ovat arjessa pärjäämisen perustaitoja. Ne rakentavat toimijuutta, turvallisuutta ja osallisuutta. Kriittisen lukutaidon vahvistaminen on erityisen tärkeää sosiaalisen median disinformaation lisääntymisen vuoksi. Someympäristössä lukija kohtaa valetietoa, vihapuhetta ja salaliittoteorioita, ja algoritmit korostavat usein kärjistäviä ja tunteita herättäviä sisältöjä. Tämä kehitys haastaa demokratian toimivuutta ja heikentää keskustelun laatua (Sitra, 2026).

Nuorten tulevaisuususkko on heikentynyt useiden samanaikaisten kehityskulkujen seurauksena. Globaalit kriisit, teknologinen murros ja tekoälyn kehitys sekä yksilöön kohdistuvat paineet koulutuksessa, työelämässä ja ihmissuhteissa kuormittavat nuoria. Tulevaisuutta koskeva keskustelu on usein sävyllään negatiivista, ja muuttuvassa toimintaympäristössä vaaditaan jatkuvaa reagoitokykyä.

Outokummussa toimii useita lukutaitoa edistäviä tahoja, mutta työ ei vielä muodosta yhtenäistä, koordinoitua kokonaisuutta. Perusopetus on mukana seudullisessa hankkeessa, jossa on rakennettu ensimmäisiä rakenteita, mutta moniammatillinen, kaikki ikäluokat läpäisevä yhteinen suunta puuttuu. Sitoutuminen kansalliseen Lukutaitostrategiaan 2030 sekä

Opetushallituksen lukutaito-ohjelman Lukeva kunta -toimintamalliin mahdollistaa pitkäjänteisen ja yhdenvertaisuutta vahvistavan kehittämistyön.

Toimenpide-ehdotus

Me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että Outokumpu:

Käynnistää Opetushallituksen Lukeva kunta -toimintamallin käyttöönoton sitoutumalla kansalliseen Lukutaitostrategiaan 2030

Perustaa kunnallisen lukutaitoverkoston, joka kokoaa yhteen sivistystoimen, työllisyystoimen, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukion, kirjaston, nuorisotoimen, huoltajat, yrittäjät sekä muut keskeiset toimijat

Laatii kaupungille lukutaitostrategian, joka kattaa lukutaitotyön lapsuudesta aikuisuuteen ja vahvistaa yhdenvertaisuutta, monikielisyyttä sekä erityistä tukea tarvitsevien ryhmien huomioimista

Kartoittaa kunnassa jo toteutettavat lukutaitoa edistävät toimet ja kokoaa ne yhtenäiseksi, johdonmukaiseksi lukutaitopoluksi

Kehittää ja pilotoi käytännön toimia, kuten selkokieliä lukudiplomeja, kirjastokumppanuuksia, monilukutaitotyöpajoja, perheiden lukutapahtumia sekä digitaalisen lukutaidon kehittämismalleja

Harkitsee lukutaito-ohjelman valtionavustuksen hakemista joko Outokummun kaupungin omana, tai seudullisena avustuksena

Valmisteluehdotus

Esitämme, että asian valmistelusta vastaa kaupunkipalveluiden lautakunta yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukion, kirjaston, nuorisotoimen sekä muiden sivistyspalveluiden kanssa.

Lähteet

Hiltunen, Jenna; Ahonen, Arto; Hienonen, Ninja; Kauppinen, Heli; Kotila, Jenni; Lehtola, Piia; Leino, Kaisa; Lintuvuori, Meri; Nissinen, Kari; Puhakka, Eija; Sirén, Marjo; Vainikainen, Mari-Pauliina; Vettenranta, Jouni 2023: Pisa 22. Ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:49.

<https://julkaisut.valtionneuvosto.fi/handle/10024/165295>

=PISA22

Leino, Kaisa; Sirén, Marjo; Nissinen, Kari; Puhakka, Eija 2023: Puoli tuntia lukemista. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 37. https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_86985#

=PIRLS 21

Lukukeskus: FAKTA 1: 60 % suomalaisista kokee lukevansa liian vähän. 10 faktaa lukemisesta, 2020. Lukukeskus, lukukeskus.fi. 2020. Luettu 29.3.2026

Mannonen, Joonas; Niissinen, Kari; Virolainen, Maarit; Rautopuro, Juhani 2024: PIAAC II. Toisen Kansainvälisen aikuisten taitotutkimuksen ensituloksia. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:61.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165967/VN_2024_61.pdf?sequence=1&isAllowed=y

=PIAAC II

Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaryhmän loppuraportin julkaisutilaisuus 25.3.2026, loppuraportti saatavilla: OPH., 2026 Lukeva kunta –ohjelma, saatavilla: Lukeva kunta | Opetushallitus

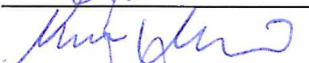
Outokummussa 30.3.2026

ILKKA HILTUNEN

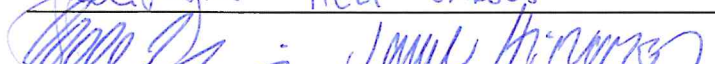
Lauri Huhtala Laura Huhtala

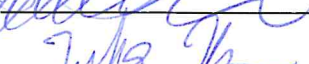

 Juhani Räsänen

 MIKA MUSTAJARVI

 HELI VALJUS

 JAMU HIRVONEN

 JUHA HIRVONEN

 Tomi Järven

 TARJA NIVAJARVI

 EVELIINA KANNIÄÄMEN

